فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال ۲۹، شماره اول، بهار۱۳۹۳، شماره پیاپی ۱۱۲

حسین حاتمی‌نژاد، استادیار دانشکدهٔ جغرافیا، دانشگاه تهران
علی مهدی، دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران
معصومه مهدیان بهنمیری، کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه گلستان، مدرس دانشگاه پیام نور واحد هادی شهر

H. Hataminejad
A. Mahdi
M. Mahdian Bahnamiri

E-mail: m.mahdian65@gmail.com

شماره مقاله: ۹۴۹ **صص: ۲۴۰-۲۲۱**
وصول: ۹۱/۱۲/۱۵ **پذیرش: ۹۲/۸/۱۱**

نگرشی بر جرم خیزی و زمینه‌های ارتکاب به جرم در محلات حاشیه‌نشین مورد پژوهش؛ محله شادقلی خان شهر قم

چکیده

مقاله حاضر با توجه به اهمیت موضوع و با هدف بررسی اینکه چه عواملی به جرم خیزی و ایجاد زمینه‌های ارتکاب به جرم در محلهٔ شادقلی‌خان به عنوان یکی از مهمترین محلات حاشیه‌نشین شهر قم منجر می‌شود، به بررسی وضعیت جرم خیزی و زمینه‌های ارتکاب بدان در این محله، به عنوان محدودهٔ مورد مطالعه، می‌پردازد. روش تحقیق در پژوهش حاضر بر دو محور مطالعات میدانی(مصاحبه و مشاهدات میدانی) و کتابخانه‌ای استوار بوده است. در این رابطه، طی مدت ۱۰ماه، تعداد ۳۸۰ نفر(حجم جامعهٔ آماری) از مجرمان دستگیر شده در پاسگاه شیخ‌آباد، در زمینه موضوع تحقیق مورد پرسش و مصاحبه قرار گرفتند. در این زمینه، برای سنجش اعتبار پرسشنامه، با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، اعتبار آن برآورد گردید(a=۰/۹۰۵۴) که در سطح آلفای ۰/۰۱ معنادار است. همچنین، برای تحلیل پرسشنامه از نرم‌افزار SPSS وآزمون‌هایی، چون: تحلیل واریانس تک‌راهه (ANOVA)،آزمون توکی، آزمون کای اسکوئر (Chi-Square)، ضرایب همبستگی فی و ضریب کرامر استفاده شد. براین اساس، نتیجه تحقیق حاضر نشان می‌دهد که به‌علت مسائلی نظیر: وجود مشکلات خانوادگی، دوستان ناباب، قدرت نمایی، بیکاری و روزمرّگی، کمبود مهر و عاطفه خانوادگی و... که بسیاری از آنها در مسائل فرهنگی- اقتصادی خانوار ریشه دارد، زمینه‌های ارتکاب و گرایش به جرایمی، چون: سرقت، درگیری و نزاع دسته جمعی، توزیع و پخش مواد مخدر، کلاهبرداری، رفتارهای ضدّ عفّت و اخلاق عمومی و... در محله بالاست که در این تحقیق، رابطهٔ موارد مذکور در محدودهٔ مورد مطالعهٔ شهر قم به اثبات رسیده است.

واژه‌های کلیدی: جرم، جرم خیزی، حاشیه نشینی، محله شادقلی خان، شهر قم

مقدمه

امروزه پدیده افسار گسیخته و نابسامان رشد شهرنشینی، بویژه درکشورهای جهان سوم که با افزایش جرایم و ناهنجاری‌های شهری(اعم از جنایت، تخلفات و اقدامات غیرقانونی) همراه است، زندگی شهروندان، سیاست‌ها، برنامه‌های حکومت مرکزی، دولت‌های محلی و شهرداری‌ها را دچار مشکلات فراوانی نموده است. چنین وضعیتی که مستقیماً تحت تأثیر رشد جمعیت، افزایش مهاجرت به شهرها، ضعف مدیریت شهری و...است،"پیامدهای منفی گسترده-

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

ای را به بار آورده که ظهور محلات حاشیه‌نشین"(هزارجریبی و همکاران، ۱۳۸۸: ۷۴) به عنوان نماد جرایم اجتماعی و تجلیِ نابرابری فضایی در توزیع امکانات توسط مدیران و برنامه‌ریزان"(میره،۱۳۸۴ :۳)، از بارزترین پیامدهای آن است. این محلات که بارزترین شکل توسعهٔ زشت و بی‌قوارهٔ شهرها(فرید،۱۶۲،۱۳۶۸)است، امروزه بیش از ۹۲۴ (Taleshi ،2009)(Arimah ،2010 ،1235 ،(1 میلیون نفر را در خود جای داده و موجب "خلق سکونتگاه‌های جدید، کاهش سطح رفاه انسانی"(Ortega & et al،2011،2) ساخت و سازهای بی‌برنامه،گسترش فقر، جرم، ناهنجاری مختلف(با توجه به بسترهای نامناسب اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی ساکنان این محلات) و در نهایت، بروز مشکلات فراوان برای مدیریت شهری؛ بویژه در کشورهای درحال توسعه شده است(Al-Ahmadi and et al،2009،80). مطالعات در این زمینه نشان می دهد که امروزه ۳۰ درصد از جمعیت شهر داکا[1](Rashid،2006،152) و ۱۴/۵درصد از جمعیت شهری ایران[2](قادری مطلق،۱۳۸۷، خ) در محلات حاشیه‌ای شهر که با مسائلی چون: تعارض فرهنگی، بی ثباتی اجتماعی، بیکاری، بزهکاری، تراکم جمعیت، دسترسی نامناسب به خدمات و سلامت زیست شهری، مشاغل کاذب، بی هویتی، احساس حقارت، آمادگی برای آشوب، خشونت، جرم و جنایت عجین شده است، زندگی می‌کنند. این موارد که در نگاهی کلان، مقوله توسعهٔ پایدار و کیفیت زندگیِ تمام پهنه شهر را تهدید می‌نماید، زمینه مطالعهٔ جدی جغرافیدانان، برنامه‌ریزان شهری و همچنین، سیاستمداران را فراهم نموده است. نگاهی به پدیده حاشیه نشینی و زمینه های ارتکاب به جرم در میان حاشیه نشینان، بیانگر این نکته مهم است که بروز انواع جرم، تأثیرات منفی و ناگواری بر توسعه انسانی، اجتماعی و اقتصادی داشته و تهدیدی جدی برای حیات، تمامیت فردی و دارایی های انسان هاست. وقوع بیش از حدّ این جرایم در محیط های حاشیه نشین که خود تحت تأثیر مسائل درونی و بیرونی بسیاری قرار دارد، نه فقط با اصول مسلم نظام اجتماعی تعارض دارد، بلکه همراه خود ضایعات سنگین، سختی و رنج انسان ها، به هدر رفتن منابع اقتصادی، سرخوردگی شهروندان و وخامت کلی در کیفیت زندگی را در پی خواهد داشت. در این خصوص، محققانِ مقولهٔ جرم‌شناسی تأیید می‌کنند که محیط‌های حاشیه‌نشین و نامأنوس شهری برای مهاجران و انتخاب حاشیه‌نشینی به عنوان سکونت، بیگانگی و قرار گرفتن در شرایط بی‌هنجاری (آنومیک) شهرها، مفاسد اجتماعی، اعتیاد و تنش‌های اجتماعی را افزایش می‌دهد و بدین ترتیب، تسلط تشکیلات و سازمان‌های دولتی و انتظامی را کاهش و کنترل اجتماعی را تضعیف می نمایند که در نهایت موجب بی‌نظمی اجتماعی، قانون‌شکنی، بی‌احترامی به موازین و ضوابط جامعه در محلات حاشیه نشین و در کل سطح شهر می‌شود. در این میان، شهر قم که امروزه به‌عنوان یکی از شهرهای بزرگ و میلیونی ایران شناخته می‌شود، در طول سال‌های گذشته، شاهد سیل گستردهٔ مهاجران بوده که باعث توسعهٔ فیزیکی شهر، ظهور مناطق مختلف حاشیه‌نشین چون شادقلی خان، جوشیور، چاله کاظم، ۸ متری لوله، قلعه کامکار، شیخ‌آباد، شهرک قائم، سیدان، خندق، دروازه ری و... و بروز مشکلات متعددی، چون: فقر شهری، چشمگیر شدن فاصله طبقاتی، افزایش بزهکاری‌ها و... شده است(معین آبادی،۱۳۸۶: ۲۹). محلهٔ شادقلی‌خان به‌عنوان محور مطالعاتی مقاله حاضر، با توجه به ضریب محرومیت، قدمت بالای محله، وضعیت نامناسب محله از حیث همجواری با کاربری‌های ناسازگار و بالا بودن شاخص فقر، در قیاس با دیگر محلات حاشیه‌نشین شهر از اهمیت خاصی در زمینه‌های مختلف مطالعاتی برخوردار است.

۱ - مرکز کشور بنگلادش

۲- یک/ هفتم از کل جمعیت ایران

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

از این رو، با توجه به وضعیت موجود محله، مقاله حاضر با طرح فرضیاتی که در ذیل نگاشته شده است، به بررسی و مطالعه وضعیت جرم‌خیزی و زمینه‌های وقوع آن در میان ساکنان این محله می‌پردازد. این پژوهش بر مبنای فرضیات زیر به انجام رسیده است:

- بین درآمد مجرم و نوع جرم در محله مورد مطالعه، رابطه وجود دارد.
- بین وضعیت فعالیت و نوع جرم در محله مورد مطالعه رابطهٔ معنادار وجود دارد.
- بین نوع جرم و مکان وقوع جرم در محله مورد مطالعه، رابطه وجود دارد.
- بین نوع جرم و انگیزه جرم در محله مورد مطالعه رابطهٔ معنادار وجود دارد.

هدف اصلی پژوهش حاضر با توجه به عنوان پژوهش، در دو هدف فرعی و یک هدف اصلی قابل بیان است. اهداف فرعی این پژوهش که مقدمه‌ای برای دستیابی به هدف اصلی است، شناخت ویژگی‌های کلی افراد بازداشت شده در پاسگاه موجود محله و نیز ارتباط آن با جرم خیزی و زمینه‌های ارتکاب به جرم در محله است. در نهایت، با توجه به دو مورد مذکور، ارائهٔ گزارش و راهکارهایی با توجه به دستاوردهای مطالعه و واقعیت‌های محله و افراد ساکن در محله به مقامات مختلف مدیریت شهری، برای بهبود کیفیت زندگی جامعهٔ مورد مطالعه و در نهایت مجموعهٔ شهر، هدف اصلی پژوهش حاضر است.

مبانی نظری پژوهش

از نظر جامعه‌شناسی، جرم یک نوع رفتار غیرعادی تلقی می‌شود که آن عمل، صور مشخص و قدرتمندی از وجدان جمعی را نادیده انگارد و درصد از میان بردن و یا تضعیف آن برآید. در جوامع بدوی و ایستا؛ یعنی جوامعی که در آنها قوانینی مکتوب و مدون وجود نداشت، جرم عبارت بود از تخلف و سرپیچی از آداب و رسوم و ضوابط اجتماعی و کسی که مرتکب جرم می‌شد و یا عمل خلافی انجام می‌داد، با تقبیح شدید اجتماعی مجازات و سرزنش می‌شد که این تقبیح و عکس‌العمل‌های اجتماعی، امروزه منشأ پیدایش، تغییر و تکامل قوانین جزائی امروزی است (مساواتی آذر، ۱۳۷۴: ۸). در این رابطه، مانهیم معتقد است که موضوع جرم از نظر جرم‌شناسان مفهوم گسترده‌تری دارد، زیرا اولاً جرم یا جنایت بیش از حد وسیع و گسترده است، به‌طوری که می‌تواند تغییر رفتار را از قتل بی‌نهایت فجیع تا تخلفات جزیی ترافیک جاده یا تخلفات مربوط به مواد غذایی و یا سوء استفاده از مخدرات شامل شود؛ ثانیاً هیچ توافق کلی وجود ندارد که چه چیزی جرم را از بی‌عدالتی اجتماعی یا شبه جرم‌ها متمایز و از هم جدا می‌کند(همان، ۵و۴). بنابراین، جرم عملی است که برخلاف یکی از موارد قانون مجازات عمومی هر کشور باشد و مجرم کسی است که در زمان معینی عمل او برخلاف مقررات قانون رسمی کشور باشد(ستوده،۱۳۷۳: ۶۵)[۳]. حاتمی‌نژاد در پیوند جرم و حاشیه‌نشینی اعتقاد دارد که، حاشیه‌نشینی با قسمت‌های شلوغ و کثیف شهرکه فقر ، بیماری، جرم و جنایت در آن عمومیت دارد، شناخته می‌شود(میره، ۱۳۸۰ : ۲۰). اسکارلوئیز، پژوهشگر امریکایی، حاشیه‌نشینی را میراث تغییرات ناهنماهنگ شالوده‌ها و

۳ - عوامل جرم زا متعددند: عوامل جرم زای داخلی و عوامل جرم زای خارجی. در میان عوامل داخلی می توان به عوامل فردی مانند: جنس، سن، وضعیت فیزیکی و ژنتیکی و عوامل روانی مانند حساسیت، ترس، کم هوشی، پرخاشگری، حقارت و مشکلات روانی اشاره کرد.همچنین، عوامل جرم زای خارجی شامل عوامل محیطی مانند: اوضاع جغرافیایی، سرما، گرما، رطوبت، ارتفاع از سطح دریا و عوامل اجتماعی، مانند: فقر، ثروت، خانواده، فرهنگ، مهاجرت، جمعیت، اشتغال، بیکاری و وسایل ارتباط جمعی است (کلدی،۱۳۸۴: ۵۸).

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

ناپیوستگی‌های دوگانه‌گرایی جامعه می‌داند و عابدین درکوش نیز، حاشیه‌نشین را کسی می‌داند که در شهر سکونت دارد، ولی به‌علل گوناگون نتوانسته است جذب نظام اقتصادی و اجتماعی شهری شود و از خدمات آن استفاده کند(۱۳۶۴: ۱۳۷. همچنین، دانشمندان علوم مختلف در زمینه عوامل مؤثر بر نوع و میزان جرایم، دیدگاه های مختلفی دارند که برخی از آنها شامل موارد ذیل است:

۱-تبیین‌های گزینشی

این دسته از تبیین ها، ماهیت جرم و جنایت را نوعی تصمیم گیری فردی و گزینش عقلانی فایده گرایانه می‌شمارند که پس از سنجش پیامدهای مثبت و منفی رفتار کجروانه صورت می گیرد و در عین حال، اصل را بر آن قرار می دهد که امکان این گزینش، برای همه افراد به طور یکسان وجود دارد(سلیمی و داوری، ۱۳۸۰: ۳۷۰).

۲-تبیین‌های زیست شناختی

روان شناسان که فرد را واحد مطالعه خود می دانند، بر آن شدند تا میان ارتکاب به جرم و ویژگی های شخصیتی انسان رابطه برقرار کنند. تعدادی از روان شناسان، جرم و کجروی را به اختلال روانی نظیر شیزوفرنی و برخی به کسانی که دارای شخصیت هنجار گریز هستند، نسبت می دهند(بیانلو و منصوریان،۱۳۸۵ :۳۴).

۳- نظریه های جامعه شناختی

نظریه های جامعه شناسان کلاسیک و معاصر با رویکرد سازگاری اجتماعی و ناسازگاری، بر نقش اساسی محیط اجتماعی در شکل گیری انحراف های اجتماعی تأکید کرده اند. در این رویکرد، جرم و جنایت در راستای برهم خوردن نظم و تعادل اجتماعی و به عنوان تهدیدی برای پایداری و دوام نظام اجتماعی مورد توجه قرار گرفته و بر حسب نظم اجتماعی تبیین می شود.

٤- نظریه های بوم شناختی و جمعیتی

نظریه بوم شناختی و جمعیت شناختی مکتب شیکاگو توسط جامعه شناسانی چون رابرت پارک و ارنست برگس مطرح شد. آنها در تبیین انحراف اجتماعی بر متغیرهایی که با پدیده شهرنشینی(زبان، قومیت، مهاجرت، تراکم جمعیت و...) ارتباط داشت، تمرکز نموده اند. جامعه شناسان مکتب شیکاگو از آغاز قرن بیستم، برخی از رفتارهای انحرافی مانند: خودکشی، فحشا و طلاق را در شهر شیکاگو بررسی کرده‌اند و هدفشان درک تأثیر عوامل جمعیت شناختی مانند: سن، بعد خانوار، تراکم و مهاجرت و عوامل بوم شناختی مانند: قومیت، نژاد و محل سکونت بوده‌است. آنها بر بی‌سازمانی اجتماعی تأکید و جرم و بزهکاری را مطالعه کرده‌اند(پورموسوی، ۱۳۹۰: ۶۴). از این رو، با توجه به اینکه شناسایی عوامل و زمینه‌های مؤثر بر وقوع جرایم، نخستین گام مبارزه با پدیده شوم ارتکاب به جرم؛ به‌ویژه در میان ساکنان محلات حاشیه‌نشین به شمار می‌رود، در پژوهش حاضر یکی از محلات شناخته شده در زمینه حاشینی شهر قم بررسی و مطالعه شده است.

سابقه نگاه علمی به موضوع جرم در ارتباط با محیط‌های شهری همچون حاشیه‌نشینی، برای نخستین بار به مکتب جامعه شناسی شیکاگو بر می‌گردد .دانشمندان مکتب جامعه‌شناسی شهری شیکاگو، جرایم شهری را در محیط‌های شهری با توجه به ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و کالبدی مناطق مختلف شهر بررسی کردند و بر این باور بودند که رفتار ساکنان شهری در قالب محیط های شهری قابل مطالعه است و ویژگی‌های فوق در جرم زایی منطقه تأثیر

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

دارد(تقوایی و همکاران،۱۳۸۹: ۲۱). موضوع مورد پژوهش و ارتباط آن با معضل حاشیه نشینی و ویژگی‌های مختلف آن، بخصوص در کشورهای در حال توسعه که امروزه با توجه به افزایش جمعیت، گسترش شهرنشینی و فقر، مورد توجه بسیاری از محققان و مدیران شهری قرار گرفته، اندیشمندان بسیاری را به تکاپو واداشته است؛ به گونه ای که بسیاری از اندیشمندان داخلی و خارجی در این رابطه به ایراد نظر پرداخته و کتب، مقالات، پایان‌نامه‌ها، سمینار و گزارش‌های فراوانی با اهداف خاصی در این زمینه تهیه شده است که در ذیل به سه مورد از آنان اشاره می گردد.

در سال ۱۹۵۸"والتر میلرچ"[۴] در زمینهٔ جرم و جنایت در رابطه با شرایط اجتماعی چنین می‌نویسد:«جوانان قشر پایین جامعه با احساس شکاف عمیق میان خود و امکانات، بیشتر در معرض زمینه‌های ارتکاب به جرم قرار می گیرند، چرا که این طبقه در آرزوی یک زندگی خوب، دستیابی به امکانات بهتر را غیر ممکن می‌دانند و خواه ناخواه به سوی انواع جرم‌ها کشیده می‌شوند»(پوراحمد،۱۳۸۱: ۵۷). همچنین، پوراحمد و همکاران در سال۱۳۸۲، در مطالعه‌ای با عنوان"بررسی جغرافیای جرایم در شهر تهران" به این نتیجه رسیدند که بین ارتکاب به جرایم و ویژگی‌های محل وقوع مانند: تاریکی، خلوتی و نیز تراکم جمعیت رابطه مستقیمی وجود دارد(۸۱). در سال۱۹۶۹نیز محققی به‌نام"جفری"[۵] عبارت پیشگیری از جرم و جنایت را از طریق طراحی شهری مطرح نمود. وی به برنامه‌ریزی و طراحی ساختارهای شهری و واحدهای همسایگی به منظور کنترل و پیشگیری از جرم و اعمال مجرمانه تأکید داشت(Cazens & others،2000:10). همچنین، عزتا... مافی در سال ۱۳۷۸ در"بررسی جغرافیای تطبیقی پاتولوژی شهری(وین – مشهد)، به این نتیجه می‌رسد که مجرمان شهری بیشتر در محله‌های کم درآمد(مانند نواحی و محلات حاشیه نشین) سکونت دارند(میرکتولی و وطنی،۱۳۸۸: ۱۷۶).

٤- موقعیت و وسعت محدوده مورد مطالعه

شهرستان قم با ۱۱۲۳۸کیلومتر مربع، ۶۸ صدم درصد از مساحت ایران را تشکیل داده است. موقعیت ارتباطی شهر، به‌علت قرارگیری در مرکز و در محدوده فلات مرکزی ایران موجب شده تا" این شهر به‌عنوان مرکز ثقل جغرافیای ایران مطرح و به‌عنوان چهارمین شهر مهاجرپذیر ایران شناخته شود (شهرداری قم،۱۳۹۱). در این رابطه، رشد جمعیت و افزایش شهرنشینی در شهر قم؛ بویژه پس از پیروزی انقلاب اسلامی از شدت زیادی برخوردار شد؛ طوری که از ۵۴۶۱۳۸ هزار نفر در سال ۱۳۵۸، به ۱۰۴۲۰۰۰ در سال ۱۳۹۰ رسید(مرکز آمارایران:۱۳۹۰). پیامد چنین وضعیتی(ورود مهاجران و رشد جمعیت به شهر قم)، شکل گیری محلات حاشیه نشین فراوانی در سطح شهر است که محله شادقلی خان یکی از مهم ترین آنهاست. این محله با ۷۷/۸هکتار مساحت، ۷۹۰۰ نفر جمعیت و با تراکم ۱۰۱/۵ نفر در هکتار در منطقهٔ دو و در جنوب‌غرب شهر قم قرار دارد(آمارنامهٔ جمعیتی استان قم، ۱۳۸۵) و شروع روند جمعیت‌پذیری محله به سال‌های ۴۸- ۱۳۴۷بر می گردد.

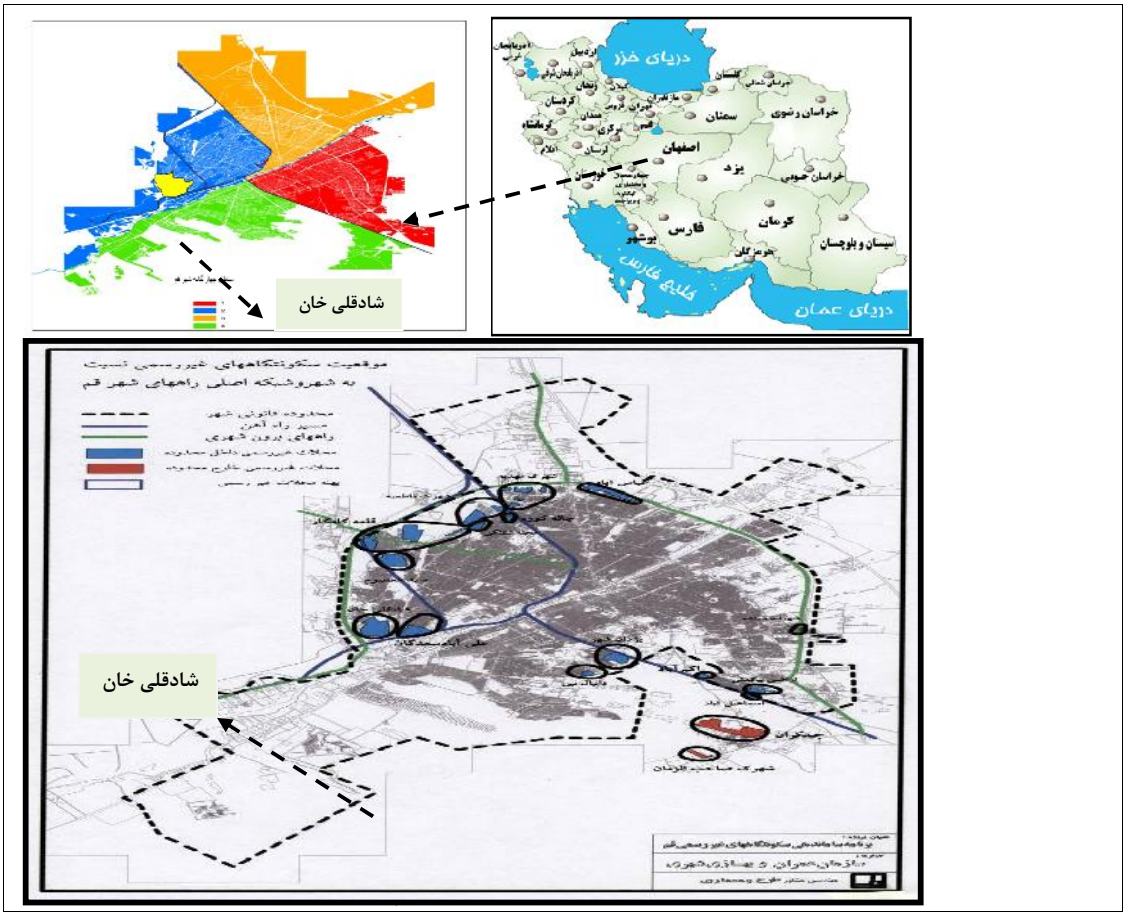
4- Walter Miller
5 - Jeffery

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

در نقشهٔ (۱) پهنه‌های مختلف حاشیشه‌نشین در شهر قم مشخص شده که در میان آنها محلهٔ شادقلی خان نیز به عنوان محدودهٔ مورد مطالعه پژوهش حاضر، در قسمت غربی شهر از دیگر محلات حاشیه‌نشین شهر مجزا گردیده است.

داده ها و روش پژوهش

روش پژوهش در این مطالعه، بر پژوهش موردی استوار است. در این راستا، با هدف بررسی جرم خیزی و دلایل ارتکاب به جرم در محلهٔ شادقلی‌خان به‌عنوان محدوده پژوهشی مقاله حاضر، به‌مرور مبانی نظری شامل: تعاریف و مفاهیم مرتبط با موضوع پرداخته شده و در عین حال ۳۸۰ پرسشنامه بر اساس جدول نمونه گیری مورگان، برای پژوهش

نقشه ۱) موقعیت ملی و منطقه‌ای محله مورد مطالعه

سازمان عمران و بهسازی(مهندسین مشاور طرح و معماری) و شهرداری قم، ۱۳۹۰

میدانی از مجرمان دستگیر شده(به عنوان سطح تحلیل این مقاله) در پاسگاه شیخ آباد[۶]، طی مدت ۱۰ماه توزیع

۶ – محله شادقلی خان علی رغم برخورداری از جمعیت، وسعت، قدمت بالا و نیز وقوع تخلفات، جرایم و درگیری های مختلف، فاقد پاسگاه انتظامی مستقل است؛ از این رو بسیاری از مجرمان دستگیر شده در این محله به پاسگاه شیخ آباد در مجاورت این محله انتقال داده می شوند.

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

گردید؛ به‌طوری‌که با هماهنگی مسؤولان محترم پاسگاه، و در یک پروسهٔ زمانی طولانی، سخت و دشوار از بُعد فرآیند دیدار و تقاضای همکاری با افراد بازداشت شده، نظرهای افراد مورد بررسی که طی این مدت به ۳۸۰ نفر از محله شادقلی خان رسیده بود، از طریق پرسشنامه به‌دست آمد. در این راستا، تیمی ۱۴نفره از دانشجویان پسر دانشگاه پیام نور شهر قم تشکیل شد و در مطالعاتی دوره‌ای و منظم و با هماهنگی با مسؤولان محترم پاسگاه شیخ آباد به‌عنوان یکی از مهمترین پاسگاه‌های غرب شهر که با چالش‌های بسیاری به‌علت همجواری با محلات مختلف حاشیه‌نشین مانند محلهٔ شادقلی خان مواجه است، به مطالعهٔ افراد بازداشتی از محلهٔ شادقلی‌خان پرداخته شد. شایسته ذکر است که پیش از شروع مرحلهٔ اصلی مطالعه و برای سنجش اعتبار پرسشنامه، تعداد ۳۰ عدد از آنها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، اعتبارسنجی شد که در نتیجهٔ آن اعتبار پرسشنامه برآورد گردید(a=۰/۹۰۵۴)؛ به‌طوری که در سطح آلفای۰/۰۱معناداری خود را نشان داد. همچنین مصاحبه و مشاهدات میدانی نیز از دیگر محورهای پژوهش بوده و در ادامه برای تحلیل پرسشنامه از نرم‌افزار SPSSو آزمون‌هایی چون تحلیل واریانس تک‌راهه (ANOVA)، آزمون توکی، کای اسکوئر (Chi- Square)، ضرایب همبستگی فی و ضریب کرامر استفاده شده است.

-یافته‌های پژوهش

نتیجه مطالعه و بررسی خانوارهای نمونه نشان می‌دهد که بیش از ۹۴درصد از ساکنان محلهٔ شادقلی‌خان را مهاجران روستایی از منطقه شمال‌غرب کشور و شاهسون های شهر ساوه که از قدیم ترین ساکنان این محله هستند، تشکیل می-دهند.

جدول ۱) قومیت ساکنان محله[۷]

محل اقامت قبلی	فراوانی	درصد	درصد تراکمی
روستا	۳۵۸	۹۴/۲	۹۴/۲
شهر	۲۲	۵/۸	۱۰۰
مجموع	۳۸۰	۱۰۰	-
قومیت	فراوانی	درصد	درصد تراکمی
لر	۴۷	۱۲/۴	۱۲/۴
ترک	۳۱۳	۸۲/۴	۹۴/۸
سایر	۲۰	۵/۲	۱۰۰
جمع	۳۸۰	۱۰۰	-

(مهدی، ۱۳۹۰)

وضعیت سواد و تحصیلات مجرمان و والدین آنها

امروزه سواد در تمام ابعاد زندگی انسان تأثیر دارد، به طوری‌که ضعف و یا فقدان آن، به معنای ناتوانی فرد در انطباق پذیری اجتماعی و نهایتاً کنار ماندن از چرخه پرجوش و خروش فعالیت اجتماعی است. افرادی که در این شرایط قرار می‌گیرند، ناگزیر به ورود به مشاغل غیرتخصصی می‌شوند و با توجه به ضعف درآمد ، به اعمال مجرمانه برای رفع

۷ - اطلاعات مربوط به محل تولد سرپرست های خانوار در محله مورد مطالعه، بر مبنای پژوهش میدانی نویسنده مسؤول مقاله حاضر و بر حسب اطلاعات استخراج شدهٔ از فصل چهارم پایان نامه کارشناسی ارشد، با عنوان بررسی و تحلیل سلامت زیست و دسترسی به شاخص‌های سلامت در محلات حاشیه‌نشین، مورد مطالعاتی: محله شادقلی‌خان قم که در بهار سال ۱۳۹۰ و با راهنمایی دکتر احمد پوراحمد دفاع شد، به نگارش درآمده است.

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

مشکلات اقتصادی خود روی می‌آورند. شاید بر همین اساس است که سواد را یکی از شاخص‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع تلقی می‌کنند. به این ترتیب، می‌توان انتظار داشت بی‌سوادی یا کم سوادی جزء لاینفک جرایم مختلف است. تحقیقات مختلف از این گفته حمایت می‌کنند و بی‌سوادی را جزو عوامل پیش‌بینی بروز جرایم، از جمله: اعتیاد، دزدی، فساد، فحشا، بزهکاری و... تلقی نموده‌اند. در این زمینه نتیجه مطالعات از محله شادقلی‌خان نشان می‌دهد که غالب افراد جامعهٔ آماری، از ضعف سواد و تحصیلات رنج می‌برند. این عامل با توجه به مفهوم مطالعات سیستماتیک در زمینه سواد و تأثیر آن بر سایر جنبه‌های زندگی مانند ارتکاب به جرم افراد، از عوامل بسیار مهم شناخته می شود.

جدول ۲) میزان تحصیلات جامعهٔ مورد بررسی

تحصیلات افراد مورد بررسی									
تحصیلات	بی سواد	کم سواد	ابتدایی	سیکل	دیپلم	فوق دیپلم	لیسانس	بالاتر	مجموع
تعداد	۲۳	۴۸	۹۶	۱۷۷	۱۳	۱۴	۹	۰	۳۸۰
درصد	۶	۱۲/۶	۲۵/۳	۴۶/۶	۳/۴	۳/۷	۲/۴	–	٪۱۰۰
تحصیلات پدر افراد مورد بررسی									
تحصیلات	بی سواد	کم سواد	ابتدایی	سیکل	دیپلم	فوق دیپلم	لیسانس	بالاتر	مجموع
تعداد	۱۶۶	۱۱۸	۸۸	۴	۴	۰	۰	۰	۳۸۰
درصد	۴۳/۷	۳۱/۰۵	۲۳/۱۵	۱/۰۵	۱/۰۵	–	–	–	٪۱۰۰
تحصیلات مادر افراد مورد بررسی									
تحصیلات	بی سواد	کم سواد	ابتدایی	سیکل	دیپلم	فوق دیپلم	لیسانس	بالاتر	مجموع
تعداد	۲۰۴	۹۹	۷۱	۶	۰	۰	۰	۰	۳۸۰
درصد	۵۳/۷	۲۶	۱۸/۷	۱/۶	–	–	–	–	٪۱۰۰

نوع شغل

حاشیه‌نشینیان معمولا به امید داشتن شغل و درآمد مناسب، خود را از ساخت اقتصادی محل اسکان قبلی خود که اغلب کشاورزی و دامداری است، جدا کرده، در محدوده اقتصاد شهری جای می‌گیرند و از آنجاکه اقتصاد شهر، اقتصادی تخصص‌محور است، مهاجران نامبرده ناخواسته با توجه به ضعف برخورداری از تحصیلات و تخصص مناسب، جذب مشاغل کاذب و اقتصاد غیررسمی شهر می‌شوند. در مرحله بعد، با توجه به ضعف درآمد ناشی از مشاغل نامناسب، برای برطرف نمودن مشکلات اقتصادی خود، درگیر مشاغل غیرقانونی و کاذب می شوند که در بسیاری از موارد، مشاغل مذکور با توجه به برآورده ننمودن انتظارات مهاجران، از پتانسیل بالایی برای سوق دادن افراد به جرایم مختلف برخوردار است. در این رابطه، نتیجه بررسی‌های صورت گرفته در محله مورد مطالعه، نشان می دهد که بیش از ۵۰ درصد از جامعهٔ آماری، تحت تأثیر تحصیلات و تخصص پایین، فاقد هرگونه شغلی هستند که خود این عامل در ایجاد جرایم مختلف می تواند سهم بسزایی داشته باشد.

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

جدول ۳) شغل افراد مورد بررسی

میزان درآمد ماهانه	فراوانی	درصد	درصد تراکمی
کمتراز۱۰۰هزارتوامان	۱۴۵	۳۸/۲	۳۸/۲
۱۰۰تا۲۰۰هزارتومان	۹۲	۲۴/۲	۶۲/۴
۲۰۰تا۳۰۰هزار تومان	۱۰۳	۲۷/۱	۸۹/۵
۳۰۰تا۴۰۰هزارتومان	۴۰	۱۰/۵	۱۰۰
مجموع	۳۸۰	۱۰۰	-

میزان درآمد

میزان درآمد مهم‌ترین شاخص برای بیان موقعیت اجتماعی، اقتصادی افراد و محدوده‌های مختلف جغرافیایی؛ بویژه در زمینه وجود امنیت و درصد جرم خیزی منطقه، از قبیل: سرقت، اعتیاد، قتل، فساد و فحشا و... است. امروزه این درآمد و توان اقتصادی افراد است که آنان را در نقطه خاصی از شهر اسکان می‌دهد و یا توانایی آنها در برخورداری از امنیت، موضوع جرم خیزی، و استفاده از خدمات مختلف را تعیین می‌نماید. شواهد مختلف حاکی از آن است که درآمد بالاتر تاثیر بیشتری بر امنیت و کاهش زمینه های ایجاد و ارتکاب به جرم در میان افراد مختلف دارد و در مقابل، خانواده‌هایی که از درآمد کمتری برخوردارند، از پتانسیل بیشتری برای ارتکاب به جرایم مختلف برخوردارند. در این زمینه، غالب جامعه آماری مورد بررسی از محله شادقلی خان، با توجه به ضعف شدید ساختار اجتماعی، فرهنگی خود و والدین خود، از تحصیلات و شغل مناسبی که متضمن داشتن زندگی مطلوب باشد، بی بهره‌اند. جدول شمارۀ(۴)، گویای این واقعیت است.

جدول ۴) میزان درآمد افراد مورد بررسی

شغل	فراوانی	درصد	درصد تراکمی
بیکار	۱۹۲	۵۰/۵	۵۰/۵
کارگر	۸۶	۲۲/۷	۷۳/۲
آزاد	۷۹	۲۰/۸	۹۳/۹
محصل	۱۵	۳/۹	۹۷/۹
غیره	۸	۲/۱	۱۰۰
مجموع	۳۸۰	۱۰۰	-

بررسی جرم و زمینه های ارتکاب به جرم در میان جامعه آماری مورد بررسی

گفته شده است که زندگی در برخی محلات و مراکز، مسبب گرایش به جرایم مختلف است؛ برای مثال، زندگی در محلات حاشیه‌ای شهر که با عنوان حاشیه نشینان شهری شناخته می‌شوند، معمولاً با بیکاری، فقر، بی‌سوادی، فقدان تخصص و... مرتبط است که در نهایت به افت ضریب امنیتی و افزایش احتمال ارتکاب به جرائم مختلف در میان ساکنین

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

آن منجر می‌شود، ولی همیشه نمی‌توان رابطه علت و معلول برای این عوامل قائل شد، چرا که بسیاری از افراد فقیر، کم-سواد، بیکار و فاقد تخصص وجود دارند که در کمال پاکدامنی به زندگی شرافتمندانه مشغولند و هیچ‌گاه ارتکاب جرم به ذهن آنها نیز خطور نمی‌کند. به هر حال، این عوامل به صورت زمینه‌ساز یا تشدید کننده یکدیگر هستند و در محلات حاشیه‌نشین باتوجه به ضعف بسترهای اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، زمینه های ارتکاب به جرم نیز بیشتر محتمل است. در این رابطه، نتیجه مطالعات از جامعهٔ آماری در محلهٔ شادقلی خان شهر قم نشان می‌دهد که ۲۰/۵ درصد از مجموع جرایم موجود در مدت زمان مطالعه از افراد را، سرقت،۲۹/۵درصد، درگیری و نزاع،۳۳/۹درصد، توزیع و پخش مواد مخدر،۹/۷ درصد کلاهبرداری و۶/۶ درصد را نیز رفتارهای ضد عفت تشکیل می‌دهد. بنابراین، بیشترین نوع جرم، مربوط به درگیری، توزیع و پخش مواد مخدر و کمترین نوع جرم نیز مربوط به رفتارهای ضدعفّت و اخلاق عمومی بوده است که ریشه در بسیاری از عومل دارد که در ادامه بیشتر توضیح داده خواهد شد.

جدول ۵) توزیع فراوانی نوع جرم مجرمان

نوع جرم	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
سرقت	۷۷	۲۰/۳	۲۰/۳
درگیری و نزاع دسته جمعی	۱۱۲	۲۹/۵	۴۹/۷
توزیع و پخش مواد مخدر	۱۲۹	۳۳/۹	۸۳/۷
کلاهبرداری	۳۷	۹/۷	۹۳/۴
رفتارهای ضد عفت و اخلاق عمومی	۲۵	۶/۶	۱۰۰
جمع	۳۸۰	۱۰۰	-

مکان ارتکاب جرم

به‌طور کلی، در مطالعات مرتبط با مکان وقوع جرم، کیفیت و نحوه پراکندگی اعمال مجرمانه در محدودهٔ جغرافیایی خاص بررسی می شود و به کمک نمایش فضایی اعمال مجرمانه و تلفیق این اطلاعات با داده‌های مکانیِ محل ارتکاب جرایم و شاخص های اجتماعی، اقتصادی مجرم و محل سکونت او، امکان شناسایی کانون‌ها و مکان های اصلی جرم خیز و پیش بینی محل‌های احتمالی وقوع ناهنجاری در محدوده شهر فراهم می شود. در نهایت، این اطلاعات به شکل مؤثری می تواند به کاهش میزان جرایم در سطح شهر و پیشگیری از بزهکاری و افزایش ایمنی کمک نماید. در همین ارتباط، یکی از مسائلی که در این پژوهش بدان پرداخته شده، بررسی مکان ارتکاب جرم مجرمان است. باتوجه به مطالعات میدانی صورت گرفته از محل که در جدول شمارهٔ(۶) مشخص شده است، ۴۰/۸ درصد از جرایم در محلات مسکونی، ۱۲/۹ درصد در محل کار، ۳۰/۳ درصد در مراکز تفریحی و گردشگری و۱۶/۱درصد در معابر و تقاطع‌ها و میدان‌های شهر رخ داده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بیشتر جرایم در محلات مسکونی و کمترین جرایم در محل کار رخ داده است. بنابراین، توجه هر چه بیشتر به مکان های مسکونی ضروری است.

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

جدول ۶) توزیع فراوانی مکان جرم مجرمان

مکان ارتکاب جرم	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
محل سکونت	۱۵۵	۴۰/۸	۴۰/۸
محل کار	۴۹	۱۲/۹	۵۳/۷
محل تفریح و گردش	۱۱۵	۳۰/۳	۸۳/۹
معابر و تقاطع ها و میدان‌های شهری	۶۱	۱۶/۱	۱۰۰
جمع	۳۸۰	۱۰۰	

آزمون فرضیات

فرضیهٔ اول: "بین درآمد مجرم و نوع جرم رابطه معناداری وجود دارد."

برای تعیین ارتباط بین درآمد مجرم و نوع جرم با توجه به فاصله‌ای بودن متغیر درآمد و اسمی بودن متغیر نوع جرم از آزمون تحلیل واریانس تک‌راهه (ANOVA) استفاده شده است (جدول شمارهٔ۷). در مورد این فرضیه، با توجه به این که سطح معناداری کمتر از۰/۰۵ است، با اطمینان۹۵٪ می‌توان گفت که فرضیهٔ صفر مبنی بر عدم وجود رابطه معنادار بین درآمد و نوع جرم رد شده و فرضیهٔ تحقیق به تأیید می‌رسد. در واقع، رابطه معناداری بین درآمد مجرمان و نوع جرم آنها وجود دارد.

جدول ۷) بررسی رابطه بین درآمد مجرم و نوع جرم با استفاده از آزمون تحلیل واریانس تک‌راهه (ANOVA)

شرح	مجموع جذرها	درجه آزادی	میانگین مجذورها	F	سطح معناداری
اختلاف بین گروه ها	۹/۲۳۴	۴	۲/۳۰۹	۲۴/۷۲۳	۰/۰۰۰
اختلاف درون گروه ها	۳/۵۰۲	۳۷۵	۹/۳۳۸		
کل	۴/۴۲۵	۳۷۹	-		

آمارهٔF نسبت برآورد پراکندگی بین‌گروهی و درون‌گروهی را نشان می‌دهد که هر چه مقدار آن بیشتر باشد؛ یعنی اختلاف میانگین بین گروه‌ها بیشتر از اختلاف درون‌گروه‌ها بوده و در نتیجه، احتمال رد فرضیهٔ صفر کاهش و درصد تأیید فرضیهٔ تحقیق، بیشتر می‌شود. آنچه باید مورد توجه قرار گیرد، این است‌که آزمونF تنها معنی‌داری تفاوت بین-گروه‌ها را بررسی می‌کند، اما مشخص نمی‌کند که این تفاوت‌ها در بین کدام‌یک از گروه‌های بررسی وجود دارد. به-همین دلیل، به منظور تعیین دقیق اختلاف بین‌گروه ها، از آزمون توکی[8] استفاده شدکه این آزمون‌ها میانگین زوج‌ها را با همدیگر به‌صورت دو به دو مقایسه کرده و وجود اختلاف معنادار بین آنها را نشان می‌دهد.

8 - Tukey

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

جدول ۸) آزمون توکی برای مقایسه دو به دو اختلاف میانگین درآمد مجرمان بر اساس ارتکاب نوع جرم

آزمون	i (نوع جرم) j (نوع جرم)	سطح معناداری	اختلاف میانگین(i-j)
توکی	**سرقت** درگیری و نزاع دسته جمعی	۰/۰۰۰	-۱/۰۶۶۳۶
	توزیع و پخش مواد مخدر	۰/۰۰۱	-۵/۴۱۹۹۷
	کلاهبرداری	۰/۰۰۰	-۱/۳۲۱۰۹
	رفتارهای ضد عفت و اخلاق عمومی	۰/۶۳۸	۳۰۷۹۰/۶۴۹۳۵
	درگیری و نزاع دسته جمعی سرقت	۰/۰۰۰	۱/۰۶۶۳۶
	توزیع و پخش مواد مخدر	۰/۰۰۰	۵۲۴۳۶/۲۱۹۵۵
	کلاهبرداری	۰/۶۳۴	-۲۵۴۷۲/۸۵۲۳۲
	رفتارهای ضد عفت و اخلاق عمومی	۰/۰۰۰	۱/۳۷۴۲۷
	توزیع و پخش مواد مخدر سرقت	۰/۰۰۱	۵/۴۱۹۹۷
	درگیری و نزاع دسته جمعی	۰/۰۰۰	-۵/۲۴۳۶۲
	کلاهبرداری	۰/۰۰۰	-۷/۷۹۰۹۱
	رفتارهای ضد عفت و اخلاق عمومی	۰/۰۰۱	۸۴۹۹۰/۳۸۷۶۰
	کلاهبرداری سرقت	۰/۰۰۰	۱/۳۲۱۰۹
	درگیری و نزاع دسته جمعی	۰/۶۳۴	۲۵۴۷۲/۸۵۲۳۲
	توزیع و پخش مواد مخدر	۰/۰۰۰	۷۷۹۰۹/۰۷۱۸۶
	رفتارهای ضد عفت و اخلاق عمومی	۰/۰۰۰	۱/۶۲۸۹۹
	رفتارهای ضد عفت و اخلاق عمومی سرقت	۰/۶۳۸	-۳۰۷۹۰۹/۶۴۹۳۵
	درگیری و نزاع دسته جمعی	۰/۰۰۰	-۱/۳۷۴۲۷
	توزیع و پخش مواد مخدر	۰/۰۰۱	-۸/۴۹۹۰
	کلاهبرداری	۰/۰۰۰	-۱/۶۲۸۹۹

به طوری که نتایج حاصل از آزمون توکی نشان داده است، بین میانگین درآمدی افرادی که جرایم مختلفی مرتکب می‌شوند، تفاوت معناداری وجود دارد؛ به گونه ای که نتایج حاصل از آزمون توکی نشان داده است که برای نمونه، میانگین درآمدی افرادی که به سرقت روی می‌آورند، کمتر از انواع جرایم دیگر، نظیر: نزاع دسته جمعی، توزیع و پخش مواد مخدر و کلاهبرداری است و این تفاوت در سطح ۰,۰۵ معنی‌دار است. این نتیجه بیانگر این واقعیت است که افرادی که به سمت سرقت روی می‌آورند، به علت توان مالی اندک، به جرایمی برای کسب پول و درآمد تمایل دارند و در مقابل، افرادی که درآمد بیشتری دارند، به جرایمی که تا حدودی سازمان‌یافته تر و نیازمند توان مالی بیشتر برای تهیه برنامه است، مانند توزیع و پخش مواد مخدر و کلاهبرداری گرایش دارند.

فرضیهٔ دوم:" بین نوع جرم و مکان وقوع جرم رابطهٔ معنادار وجود دارد".

برای تعیین ارتباط بین مکان وقوع جرم و نوع جرم، از آزمون کای اسکوئر استفاده شده است. با توجه به جدول شمارهٔ(۹)، مقدار کای اسکوئر برابر با(X^2=۲/۴۴۶) با سطح معناداری(sig:۰/۰۰۰) است. این مقادیر نشان می‌دهند که بین نوع جرم و مکان وقوع جرم با سطح اطمینان۹۹درصد رابطهٔ معنادار وجود دارد.

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

جدول۹) بررسی رابطهٔ نوع جرم و مکان وقوع جرم در محله شادقلی خان

جدول توافقی نوع جرم و مکان وقوع جرم						
شرح	نوع جرم					
	سرقت	درگیری و نزاع دسته جمعی	توزیع و پخش مواد مخدر	کلاهبرداری	رفتارهای ضد عفت و اخلاق عمومی	مجموع
محل وقوع جرم محل مسکونی Count	۴۳	۳۶	۴۷	۰	۲۵	۱۵۵
محل جرم Within% نوع جرم Within%	٪۳۰/۳	٪۲۳/۲	٪۳۰/۳	٪۰	٪۱۶/۱	٪۱۰۰/۰
% of Total	٪۶۱/۰	٪۳۲/۱	٪۳۶/۴	٪۰	٪۱۰۰/۰	٪۴۰/۸
	٪۱۲/۴	٪۹/۵	٪۱۲/۴	٪۰	٪۶/۶	٪۴۰/۸
محل کار	۰	۱۰	۹	۳۰	۰	۴۹
Count	٪۰	٪۲۰/۴	٪۱۸/۴	٪۶۱/۲	٪۰	٪۱۰۰
محل جرم Within%	٪۰	٪۸/۹	٪۷/۰	٪۸۱/۱	٪۰	٪۱۲/۹
نوع جرم Within%	٪۰	٪۲/۶	٪۲/۴	٪۷/۹	٪۰	٪۱۲/۹
% of Total						
محل تفریح و گردش Count	۲۲	۵۴	۳۷	۲	۰	۱۱۵
محل جرم Within%	٪۱۹/۱	٪۴۷/۰	٪۳۲/۲	٪۱/۷	٪۰	٪۱۰۰
نوع جرم Within%	٪۲۸/۶	٪۴۸/۲	٪۲۸/۷	٪۵/۴	٪۰	٪۳۰/۳
% of Total	٪۵/۸	٪۱۴/۲	٪۹/۷	٪۰/۵	٪۰	٪۳۰/۳
معابر و تقاطع ها ومیدان‌های شهر Count	۸	۱۲	۳۶	۵	۰	۶۱
محل جرم Within%	٪۱۳/۱	٪۱۹/۷	٪۵۹/۰	٪۸/۲	٪۰	٪۱۰۰
نوع جرم Within%	٪۱۰/۴	٪۱۰/۷	٪۲۷/۹	٪۱۳/۵	٪۰	٪۱۶/۱
% of Total	٪۲/۱	٪۳/۲	٪۹/۵	٪۱/۳	٪۰	٪۱۶/۱
Total Count	۷۷	۱۱۲	۱۲۹	۳۷	۲۵	۳۸۰
محل جرم Within% نوع جرم Within%	٪۲۰/۳	٪۲۹/۵	٪۳۳/۹	٪۹/۷	٪۶/۶	٪۱۰۰
% of Tota	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰
	٪۲۰/۳	٪۲۹/۵	٪۳۳/۹	٪۹/۷	٪۶/۶	٪۱۰۰
فی : ۰/۸۰۲ ضریب کرامر: ۰/٤٦۳ X^2 :۲/٤٦٦ df:۱۲ sig :۰/۰۰۰						

همچنین، برای تعیین میزان همبستگی بین دو متغیر مذکور، از ضرایب همبستگی فی[9] و ضریب کرامر استفاده شده است. با توجه به میزان ضرایب همبستگی و سطح معناداری آنها (sig:۰/۰۰۰)، می‌توان نتیجه گرفت که بین مکان وقوع جرم و نوع جرم، همبستگی مثبت و قوی وجود دارد. به عبارت دیگر، هر یک از مکان‌ها با توجه به ویژگی‌هایی که دارند، نوع خاصی از جرم در آنجا رخ می‌دهد. در همین زمینه، داده‌های آماری و جدول توافقی نشان می‌دهند، از ۱۰۰ درصد سرقت اتفاق افتاده در مکان های مختلف، در حدود۶۱ درصد در سطح محله و ۲۸/۶ درصد در مکان‌های تفریح و گردشگری و مابقی (۱۰/۴درصد) در سطح معابر و تقاطع ها و میدان‌های شهر رخ داده است. همچنین، بیشترین درصد نزاع و درگیری(۴۸/۲ درصد)در سطح محل تفریح و بعد از آن با۳۲/۱ درصد درسطح محله رخ داده است.

چنانکه در جدول شمارهٔ(۹) مشاهده می‌شود، حدود ۳۶/۴ درصد از جرم مربوط به توزیع و پخش مواد مخدر، در سطح محله بوده است و بعد از آن مکان تفریح با ۲۸/۷ درصد و معابر با فاصله اندکی از آن (۲۷/۹ درصد) قرار گرفتند. کلاهبرداری از دیگر جرایمی است که در بیشترین درصد از آن، در سطح محل کار رخ داده است. از ۲۵ نفر مجرم بازداشت شده به جرم رفتارهای ضد اخلاقی و عفت عمومی، تمام افراد در سطح محل مسکونی مرتکب این جرم شده اند؛ به عبارت دیگر، ۱۰۰ درصد این جرم در سطح محله اتفاق افتاده است.

فرضیه سوم:"بین وضعیت فعالیت و نوع جرم رابطهٔ معنادار وجود دارد".

9- phi

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

با توجه به جدول شمارهٔ(۱۰)، مقدار کـای اسـکوئر برابـر بـا (K^2=۸۲/۳۳) بـا سـطح معنـاداری (sig:۰/۰۰۰) اسـت. ایـن مقادیر نشان می‌دهند که بین وضعیت فعالیت و نوع جرم با سطح اطمینان ۹۹ درصـد رابطـهٔ معنـادار وجـود دارد. همچنـین ضرایب همبستگی فی(۰/۴۶۵)، ضریب کرامر (۰/۲۳۳) و سطح معناداری آنها(sig:۰/۰۰۰)، نشان از وجود همبستگی مثبت و نسبتاً بالا بین دو متغیر مذکور دارد. به عبارت دیگر، هر شخصی با توجه به نوع شغلی که داشته، به سمت نوع خاصـی از جرم سوق پیدا کرده است. داده های آماری حاکی از آن است که بیشترین جرایم مربوط به افراد بیکار است که با انگیزه های مختلف به این جرایم دست زده اند.

جدول ۱۰) بررسی رابطهٔ بین وضعیت فعالیت و نوع جرم در محلهٔ شادقلی خان

جدول توافقی وضعیت فعالیت و نوع جرم						
شرح	نوع جرم					
	سرقت	درگیری و نزاع دسته جمعی	توزیع و پخش مواد مخدر	کلاهبرداری	رفتارهای ضد عفت و اخلاق عمومی	مجموع
شغل مجرم	۶۲	۳۶	۵۷	۱۶	۲۱	۱۹۲
بیکار Count	٪۳۲/۳	٪۱۸/۸	٪۲۹/۷	٪۸/۳	٪۱۰/۹	٪۱۰۰/۰
شغل مجرم %Within	٪۸۰/۵	٪۳۲/۱	٪۴۴/۲	٪۴۳/۲	٪۸۴/۰	٪۵۰/۵
نوع جرم %Within	٪۱۶/۳	٪۹/۵	٪۱۵/۰	٪۴/۲	٪۵/۵	٪۵۰/۵
% of Total						
کارگر Count	۱۰	۲۲	۴۲	۱۱	۱	۸۶
شغل مجرم %Within	٪۱۱/۶	٪۲۵/۶	٪۴۸/۸	٪۱۲/۸	٪۱/۲	٪۱۰۰
نوع جرم %Within	٪۱۳/۰	٪۱۹/۶	٪۳۲/۶	٪۲۹/۷	٪۴/۰	٪۲۲/۶
% of Total	٪۲/۶	٪۵/۸	٪۱۱/۱	٪۲/۹	٪۰/۳	٪۲۲/۶
آزاد Count	۲	۴۳	۲۶	۶	۲	۷۹
شغل مجرم %Within	٪۲/۵	٪۵۴/۴	٪۳۲/۹	٪۷/۶	٪۲/۵	٪۱۰۰
نوع جرم %Within	٪۲/۶	٪۳۸/۴	٪۲۰/۲	٪۱۶/۲	٪۸/۰	٪۲۰/۸
% of Total	٪۰/۵	٪۱۱/۳	٪۶/۸	٪۱/۶	٪۰/۵	٪۲۰/۸
محصل Count	۳	۷	۲	۲	۱	۱۵
شغل مجرم %Within	٪۲۰/۰	٪۴۶/۷	٪۱۳/۳	٪۱۳/۳	٪۶/۷	٪۱۰۰
نوع جرم %Within	٪۳/۹	٪۶/۲	٪۱/۶	٪۵/۴	٪۴/۰	٪۳/۹
% of Total	٪۰/۸	٪۱/۸	٪۰/۵	٪۰/۵	٪۰/۳	٪۳/۹
غیره Count	۰	۴	۲	۲	۰	۸
شغل مجرم %Within	٪۰	٪۵۰/۰	٪۲۵/۰	٪۲۵/۰	٪۰	٪۱۰۰
نوع جرم %Within	٪۰	٪۳/۶	٪۱/۶	٪۵/۴	٪۰	٪۲/۱
% of Total	٪۰	٪۱/۱	٪۰/۵	٪۰/۵	٪۰	٪۲/۱
Tota Count	۷۷	۱۱۲	۱۲۹	۳۷	۲۵	۳۸۰
شغل مجرم %Within	٪۲۰/۳	٪۲۹/۵	٪۳۳/۹	٪۹/۷	٪۶/۶	٪۱۰۰
نوع جرم %Within	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰
% of Tota	٪۲۰/۳	٪۲۹/۵	٪۳۳/۹	٪۹/۷	٪۶/۶	٪۱۰۰
فی : ۰/٤٦٥ ضریب کرامر: ۰/۲۳۳ X^2 :۸۲/۳۳۳ df:۱٦ sig :۰/۰۰۰						

فرضیه چهارم:" بین نوع جرم و انگیزه جرم رابطهٔ معنادار وجود دارد".

با توجه به جدول (۱۱)، مقدار کای اسکوئر برابر با (K^2=۲/۸۸) با سطح معناداری (sig:۰/۰۰۰) است. این مقادیر نشـان می‌دهند که بین نوع جرم و انگیزه جرم با سطح اطمینان ۹۹درصد رابطهٔ معنادار وجود دارد. همچنین، ضـرایب همبسـتگی فی(۰/۸۷۱)و ضریب کرامر(۰/۴۳۶)و سطح معناداری آنها (sig:۰/۰۰۰)، نشان از وجود همبستگی مثبت و نسبتاً بالا بـین دو متغیر مذکور دارد.

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

جدول ۱۱) بررسی رابطهٔ بین نوع جرم و انگیزه ارتکاب جرم در محله شادقلی خان

جدول توافقی نوع جرم و انگیزه ارتکاب جرم							
شرح	انگیزه ارتکاب جرم						
	برطرف نمودن مشکلات خانوادگی	نبود مهر و عاطفه خانوادگی	بیکاری و روزمرگی	ابراز وجود و قدرت نمایی	دوستان ناباب	غیره	مجموع
نوع جرم سرقت Count نوع	۶۹	۲	۰	۴	۱	۱	۷۷
جرم Within%	٪۸۹/۶	٪۲/۶	٪۰	٪۵/۲	٪۱/۳	٪۱/۳	٪۱۰۰/۰
انگیزه جرم Within%	٪۴۷/۶	٪۵/۳	٪۰	٪۵/۶	٪۲/۹	٪۵/۶	٪۲۰/۳
% of Total	٪۱۸/۲	٪۰/۵	٪۰	٪۱/۱	٪۰/۳	٪۰/۳	٪۲۰/۳
درگیری و نزاع دسته جمعی Count	۴	۲۸	۱۴	۵۶	۵	۵	۱۱۲
نوع جرم Within%	٪۳/۶	٪۲۵/۰	٪۱۲/۵	٪۵۰/۰	٪۴/۵	٪۴/۵	٪۱۰۰
انگیزه جرم Within%	٪۲/۸	٪۷۳/۷	٪۱۹/۲	٪۷۷/۸	٪۱۴/۷	٪۲۷/۸	٪۲۹/۵
% of Total	٪۱/۱	٪۷/۴	٪۳/۷	٪۱۴/۷	٪۱/۳	٪۱/۳	٪۲۹/۵
توزیع و پخش مواد مخدر Count	۵۵	۷	۳۸	۵	۱۶	۸	۱۲۹
نوع جرم Within%	٪۴۲/۶	٪۵/۴	٪۲۹/۵	٪۳/۹	٪۱۲/۴	٪۸/۲	٪۱۰۰
انگیزه جرم Within%	٪۳۷/۹	٪۱۸/۴	٪۵۲/۱	٪۶/۹	٪۴۷/۱	٪۴۴/۴	٪۳۳/۹
% of Total	٪۱۴/۵	٪۱/۸	٪۱۰/۰	٪۱/۳	٪۴/۲	٪۲/۱	٪۳۳/۹
کلاهبرداری Count	۱۷	۰	۶	۳	۷	۴	۳۷
نوع جرم Within%	٪۴۵/۹	٪۰	٪۱۶/۲	٪۸/۱	٪۱۸/۹	٪۱۰/۸	٪۱۰۰
انگیزه جرم Within%	٪۱۱/۷	٪۰	٪۸/۲	٪۴/۲	٪۲۰/۶	٪۲۲/۲	٪۹/۷
% of Total	٪۰/۸	٪۰	٪۱/۶	٪۰/۸	٪۱/۸	٪۱/۱	٪۹/۷
رفتارهای ضد عفت و اخلاق عمومی Count	۰	۱	۱۵	۴	۵	۰	۲۵
نوع جرم Within%	٪۰	٪۴/۰	٪۶۰/۰	٪۱۶/۰	٪۲۰/۰	٪۰	٪۱۰۰
انگیزه جرم Within%	٪۰	٪۲/۶	٪۲۰/۶	٪۵/۶	٪۱۴/۷	٪۰	٪۶/۶
% of Tota	٪۰	٪۰/۳	٪۳/۹	٪۱/۱	٪۱/۳	٪۰	٪۶/۶
Total Count	۱۴۵	۳۸	۷۳	۷۲	۳۴	۱۸	۳۸۰
نوع جرم Within%	٪۳۸/۲	٪۱۰/۰	٪۱۹/۲	٪۱۸/۹	٪۸/۹	٪۴/۷	٪۱۰۰
انگیزه جرم Within%	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰
% of Total	٪۳۸/۲	٪۱۰/۰	٪۱۹/۲	٪۱۸/۹	٪۸/۹	٪۴/۷	٪۱۰۰
فی : ۰/۸۷۱ ضریب کرامر: ۰/۴۳۶ X^2 :۲/۸۸۳ df:۲۰ sig :۰/۰۰۰							

علل و عوامل متعددی زمینه‌ساز گرایش مجرمان به ارتکاب به جرم است که می‌توان این علل و انگیزه‌ها را در دو فاکتور مهم بیان کرد: عوامل فردی یا درونی، عوامل بیرونی یا محیطی و اجتماعی.

عوامل درونی و فردی: صرف‌نظر از طبقه‌بندی‌های کلی و عمومی در این زمینه، آنچه درخصوص جرم سرقت قابل بیان است، این است که مجرمان معمولاً از یک سری عقده‌های روحی و روانی رنج می‌برند و این عقده‌ها را با ارتکاب به جرم ارضا می‌نمایند و از سوی دیگر، از نظر شخصیتی ضعیف‌النفس و بی‌ثبات هستند و اعتماد به نفس نداشته، زود تحت تأثیر قرار می‌گیرند که بر اساس یافته‌های علمی نمی‌توانند به دور از مسائل ارثی باشد. علاوه بر مسائل ارثی وضعیت ظاهری (قیافه و سایر مشخصات ظاهری)، عوارض ناشی از بیماری‌های دوران کودکی، عقب‌ماندگی ذهنی، انحراف جنسی، اعتیاد و الکلیسم نیز در وقوع جرم دخیل هستند. همچنین، عوامل بیرونی یا اجتماعی، فاکتورهای تعیین شده در این زمینه به‌طور خلاصه عبارتند از: جنگ و بحران‌های سیاسی و شرایط خاص زمانی، عوامل اقتصادی شامل تورم، گرانی، فقر و نیازهای اولیه، نیازهای رفاه‌طلبانه، نیازهای کاذب و نیازهای مقطعی برای مداوای بیماری و...

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

؛نابسامانی اقتصادی از طریق ایجاد فقر اجتماعی به علت رکود و عدم فعالیت اقتصادی و... که ناشی از مسأله جنگ بوده است؛ کمبودها و احتکار. بیکاری به مفهوم عام و بیکاری خاص قشر جوان، بخصوص جوانانی که کار ندارند یا اوقات فراغت و بیکاری آنها زیاد است؛ اختلاف شدید طبقاتی و ناهماهنگی در توزیع درآمدها. عوامل فرهنگی شامل: فقر فرهنگی، بی‌سوادی و کم‌سوادی و عوامل محیطی و اجتماعی، شامل: تنبلی و تن‌پروری و سهولت کسب درآمد از طریق سرقت و تجمل‌گرایی و رشد بی‌رویه آن؛ عدم دسترسی به راه‌های مشروع کسب درآمد و در نتیجه روی آوردن افراد به فعالیت‌های کاذب؛ بی‌عدالتی اجتماعی که باعث ایجاد ناامیدی در جامعه شده و منجر به گرفتن امکاناتی از طبقه محروم گردیده است، مانند: سیاست پولی کردن دانشگاه‌ها و... . در این ارتباط، همان‌طوری‌که درجدول شمارۀ(۱۱) مشاهده می‌شود، از ۱۰۰ درصد سرقت های اتفاق افتاده در مکان‌های مختلف، نزدیک به ۹۰ درصد(۸۹/۶٪) از مجرمان، انگیزه ارتکاب این جرم را برطرف کردن مشکلات خانوادگی بیان کردند که مشکل مالی مهم ترین آنها بود. همچنین، از بین افرادی که به جرم درگیری و نزاع دستگیر شدند، ۵۰ درصد انگیزۀ ارتکاب این جرم را ابراز قدرت و خودنمایی بیان کردند که ریشۀ این مسأله را می‌توان در ضعف بسترهای فرهنگی مانند تحصیلات پایین خود افراد و همچنین، والدین آنها جستجو نمود. توزیع و پخش مواد مخدر از جمله جرایمی است که به وفور در سطح محله دیده می‌شود، که اکثر مجرمانی که مرتکب این عمل شده‌اند، انگیزه و دلیل این کار را مشکلات خانوادگی (۴۲/۶٪)، سپس بیکاری و روزمرگی(۲۹/۵) بیان کردند. کلاهبرداری و رفتارهای ضد عرف و اخلاق عمومی در محله نیز غالباً تحت تأثیر دو انگیزه مذکور است. با توجه به این مسأله، آنچه از این مطالعات قابل استنباط است، وجود رابطه‌ای عمیق میان انگیزۀ مجرمان، مشکلات اقتصادی و نداشتن شغل مناسب میان افراد است.

نتیجه‌گیری

حاشیه‌نشینی پدیده اجتماعی، اقتصادی و گاه سیاسی مخربی است که شکاف خدماتی-رفاهی و اقتصادی بین شهر و روستا بر اثر تزریق پول نفت به شهرها؛ بویژه از سال ۱۳۵۰به بعد، به همراه اصلاحات ارضی نادرست و جنگ تحمیلی هشت ساله در بسیاری از شهرهای ایران از جمله شهر قم به‌وجود آورده است. امروزه شهر نشینی انحراف آمیز، بخش اصلی و هسته ای شهرها را از میان برده و زاغه ها، زور آبادها، حلبی آبادها و احداث مساکن غیربهداشتی و غیر قانونی را در محلات فقیرنشین موجب شده که یکی از مهمترین شاخصه های آن مقوله جرم خیزی و زمینه های بسیار زیاد ایجاد آن در این محلات است. ساکنان این محلات مانند آنچه در محله شادقلی خان شهر قم به عنوان یکی از مهمترین محلات حاشیه نشین این شهر مشاهده می شود، بیشتر افراد مهاجرانی با ریشه روستایی و غالباً فاقد مهارت و تخصص‌های لازم شهری هستند که منابع و ظرفیت‌های کارآمد انسانی را می بلعند و برای مسائل فرهنگی، مانند: فرهنگ شهرنشینی، مدنیت،آموزش، تحصیل و سواد اهمیت چندانی قائل نیستند. در این زمینه، نتیجۀ مقاله حاضر نشان می دهد که اکثر ساکنان محله مورد مطالعه را مهاجران روستایی از شمال غرب و ایل شاهسون تشکیل می دهند که تراکم بالای جمعیت، سرانه پایین مسکونی، تعداد اتاق‌های کم، متراژ پایین مساکن به همراه استفاده از مصالح بی دوام وکم دوام در ساخت آنها، از مهمترین ویژگی های عمومی محله و ساکنان آن است. همچنین، نتیجه مقاله حاضر که بررسی جرم خیزی و زمینه های ارتکاب به جرم در میان ساکنان آن است، نشان می‌دهد که منشأ بروز بسیاری از اعمال مجرمانه در

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

این محل را باید در ساختارهای متناقض اجتماعی و اقتصادی و نابسامانی های حاصل از آنها جست و جو نمود. فقر فرهنگی، اجتماعی، بیکاری، ضعف اعتماد به‌نفس، کمبود خدمات زیربنایی، قانون گریزی و... که در نهایت به ضعف شدید بنیان‌های اقتصادی افراد مورد بررسی در این محله منجر شده است، مهمترین عوامل سوق این افراد به سمت اعمال مجرمانه، همچون: سرقت، درگیری و نزاع دسته جمعی، توزیع و پخش مواد مخدر، کلاهبرداری، رفتارهای ضد عفت و اخلاق عمومی و... است که با اهدافی مانند برطرف نمودن مشکلات مالی خانواده انجام می شود که این مسأله بوضوح بیانگر تأثیر ضعف اقتصادی افراد در ارتکاب به جرم است. همچنین، با توجه به مطالعات مختلف در این محله در راستای اثبات چهار فرضیه وجود رابطه بین درآمد مجرم و نوع جرم، وضعیت فعالیت و نوع جرم، نوع جرم و مکان وقوع جرم و نوع جرم و انگیزه جرم در محله مورد مطالعه، هر چهار فرضیه به اثبات رسیده است؛ به این معنا که رابطهٔ معناداری میان متغیرهای گوناگون، همچون درآمد و میزان ارتکاب به جرم، وضعیت فعالیت و نوع جرم و... وجود دارد.

در مجموع، بر اساس مطالعات به عمل آمده از افراد مورد مطالعه در ارتباط با زمینهٔ گرایش به انواع جرایم، مشخص شد که این افراد معمولاً با توجه به مسائلی، نظیر: مشکلات خانوادگی، معاشرت با دوستان ناباب، قدرت نمایی، بیکاری و روزمرّگی، کمبود مهر و عاطفه خانوادگی و... که بسیاری از آنها در مسائل فرهنگی- اقتصادی خانوار، مانند: ضعف تحصیلات والدین و توجه به ادامه تحصیل فرزندان، عدم توجه به تربیت اصولی فرزندان؛ بویژه در دوران کودکی و نوجوانی، بیکاری، ضعف درآمد و... ریشه دارد، در گرداب ارتکاب به جرایم مختلف قرار می‌گیرند. این عوامل در بسیاری از موارد زمینه‌های حرکت‌های ضد اجتماعی، وندالیستی(تخریب اموال عمومی)، به خصوص در هنگام بیان اعتراضات را فراهم آورده است. همچنین، در نتیجهٔ وجود مسائل مذکور در این محله است که هم‌اکنون، مسائل انتظامی و امنیتی در این محل کمتر به چشم می خورد و یا با اینکه از به‌وجود آمدن این محله چند دهه می‌گذرد، ولی هنوز هم به‌علت شکل معابر، واحدهای مسکونی ارزان قیمت، ضعف بافت فرهنگی، وجود نقاط کور فراوان و... استعداد زیادی برای جذب مهاجران تازه وارد داشته که باعث افزایش و تنوع جرایم و زمینه‌های ارتکاب به انوع فعالیت‌های مجرمانه می‌شود. تراکم زیاد جمعیت و شلوغی معابر در اغلب موارد مانع شناسایی مجرمان و فرار آنان می‌گردد. همچنین، نتایج مطالعه نشان می‌دهد که به علت وجود فقر، بیکاری، درآمد کم و... موجب روی آوردن بیشتر مردم به شغل‌های کاذب، فروش مواد مخدر، اعتیاد، فحشا و سایر مفاسد اجتماعی نسبت به سایر مناطق و در نتیجه افزایش درجهٔ جرم‌خیزی در این محله شده است. وجود خرده فرهنگ‌های متعدد و بعضاً متعارض از دیگر خصوصیات این محله است که گاه و بی‌گاه باعث شکل‌گیری نزاع‌های دسته جمعی می‌شود.

بنابراین، با توجه به ساختار بسیار ضعیف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه مورد مطالعه در پاسگاه شیخ‌آباد و محلهٔ شادقلی‌خان، می‌توان گفت که در صورت عدم تغییر سیمای اجتماعی، فرهنگی بویژه اقتصادی محل در آینده، همچنان باید با معضل گرایش شدید نوجوانان و کودکان امروزی محل به اعمال بزهکارانه و مجرمانه بود.

ارائه پیشنهادها

- ✓ پهنه‌های وسیعی از زمین‌های مجاور محله شادقلی‌خان، مانند حد فاصل شادقلی‌خان با محلات امین‌آباد و شیخ-آباد، بایر و لم یزرع است که این مناطق؛ بویژه در هنگام تاریکی، فضای امنی برای اعمال مجرمانه و اراذل و اوباش،

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

معتادان و محیطی مخوف و خطرناک برای عابران و ساکنان به لحاظ تأمین امنیت به‌وجود می‌آورد که رسیدگی هر چه سریعتر شهرداری و نهادهای مرتبط در زمینه تأمین روشنایی و امنیت چنین فضاهایی را گوشزد می کند.

- ✓ خدمات عمومی و رفاهی باید به‌میزان کافی در محله افزایش یابد و محله به‌لحاظ برخورداری از سرانه‌های تفریحی و سرگرمی های سالم در وضعیت مناسبی قرار گیرد که این عامل می‌تواند در کاهش زمینه ارتکاب به جرم جوانان و نوجوانان نقش بسیار مؤثری داشته باشد.
- ✓ ایجاد اشتغال و رفع معضل بیکاری در این محلات، موضوع مهمی است که می‌تواند از بروز اعمال مجرمانه جلوگیری کند و محله را به تدریج از ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به سامان رسانده و نیاز به اعمال مجرمانه از سوی افراد را برای رفع مسائل و مشکلات خود که غالباً در زمینه مسائل مالی و اقتصادی است، به حداقل برساند.
- ✓ فرهنگ سازی و تقویت زمینه‌های فرهنگی ساکنان محله از طریق جلوگیری از ترک تحصیل افراد؛ با عنایت به این واقعیت مهم که فرهنگ زیربنای هرگونه تغییر و تحول و توسعه محسوب می‌شود. البته، این عامل میسر نخواهد شد مگر با توجه به امر بسیار مهم ایجاد اشتغال و تأمین نسبی اقتصادی افراد و خانواده های مورد مطالعه.
- ✓ تلاش و توجه دلسوزانه سازمان‌های ذی ربط، مانند: تأمین اجتماعی، بهزیستی، شهرداری و... برای رفاه و رفع نسبی مشکلات موجود منطقه که مستقیما درایجاد زمینه های ارتکاب به جرم ساکنان دخیل است.
- ✓ افزایش نظارت نیروهای انتظامی و امنیتی در محل به منظور ارتقا و بهبود شرایط امنیتی محل؛ با عنایت به این موضوع که احساس ناامنی در محل از بزرگترین معضلات و دغدغه های موجود ساکنان محله شادقلی خان است.
- ✓ تشکیل تیم مشاوره‌ای در شهرداری‌ها به‌منظور ارائه خدمات مشاوره شغلی، فنی، بهزیستی-سلامت و اجتماعی به مهاجران محله برای بهبود ساختارهای اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم در کاهش زمینه-های ارتکاب به جرم این محلات مؤثر خواهد بود.

تشکر و قدردانی

در پایان از مسؤولان خدوم و محترم پاسگاه شیخ‌آباد و آقایان نبی‌اله چهره‌قانی، بهروز فرحناک و ابراهیم کمالی، دانشجویان دانشگاه پیام نور قم که در هدایت تیم و توزیع پرسشنامه‌ها و جمع آوری آمار و اطلاعات، کمک زیادی به محققان نمودند، تشکر و قدردانی می‌شود.

منابع

۱- آمارنامه جمعیتی استان قم: ۱۳۸۵.

۲- بیانلو، یوسف؛ منصوریان، محمدکریم.(۳۸۵). «رابطهٔ تراکم جمعیت با میزان و نوع جرم»، فصلنامهٔ علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، ش۲۲، صص۵۶-۲۹.

۳- پوراحمد، احمد، کلانتری محسن.(۱۳۸۱). نقش مهاجرین در نوع و میزان جرایم ارتکابی شهر تهران، پژوهشنامه علوم اجتماعی، ش۲۰، صص۶۹-۵۳.

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

۴- پوراحمد، احمد؛ رهنمایی، محمدتقی و محسن کلانتری.(۱۳۸۲).« بررسی جغرافیای جرائم در شهر تهران»، پژوهش‌های جغرافیایی، ش۴۴، صص۹۸- ۸۱.

۵- پورموسوی، موسی؛ زنگنه شهرکی، سعید؛ احمدی فرد، نرگس و ناصح عبدی.(۱۳۸۹). «تأثیر بلند مرتبه سازی بر میزان جرائم شهری(مطالعه موردی، مناطق بیست و دوگانه تهران)»، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ش ۷۷، صص۷۳-۶۱.

۶- تقوایی، مسعود؛ ضرابی، اصغر و بهنام مغانی رحیمی.(۱۳۸۸). «بررسی عوامل مؤثر بر میزان جرم در مناطق مختلف شهر شیراز»، فصلنامه علوم اجتماعی، ش۴۸، صص۴۱-۱.

۷- تقوایی، علی اکبر؛ رفیعیان، مجتبی و علی رضوان.(۱۳۹۰).«تحلیل رابطه بین مؤلّفه های کاربری زمین با کاهش جرایم و ناامنی شهری(مطالعه موردی: منطقه۱۷شهر تهران)»، پژوهش های جغرافیای انسانی، ش۷۷، صص۳۸-۱۹.

۸- شهرداری قم، ۱۳۹۱.

۹- ستوده، هدایت اله.(۱۳۷۳). مقدمه ای بر آسیب شناسی اجتماعی،تهران: انتشارات آوای نور.

۱۰- عابدین‌درکوش، سعید.(۱۳۶۴). درآمدی براقتصاد شهری، تهران: انتشارات مرکز نشر دانشگاهی.

۱۱- فرید، یدا....(۱۳۶۸). جغرافیا و شهرشناسی، انتشارات دانشگاه تبریز.

۱۲- قادری مطلق، قرنی.(۱۳۸۷). علل شکل‌گیری اسکان غیررسمی در شهر مهاباد؛ مطالعه موردی کانی صوفیه رشید، دانشگاه تهران، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.

۱۳- کلدی، علیرضا.(۱۳۸۴). «انحراف، جرم و پیشگیری»، فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، سال دوم، شمارهٔ سوم، صص۷۲-۵۱

۱۴- مساواتی آذر، مجید.(۱۳۷۴). آسیب شناسی اجتماعی ایران(جامعه شناسی انحرافات)، تبریز: انتشارات نوبل.

۱۵- مرکزآمارایران،۱۳۹۰ .

۱۶- معین‌آبادی، حسین.(۱۳۸۶). «مهاجرت و معضلات فرهنگی اجتماعی قم»، فصلنامه جمعیت، ش ۷۰/۶۹، صص۵۵- ۲۹.

۱۷-مهدی، علی.(۱۳۹۰). بررسی و تحلیل سلامت زیست و دسترسی به شاخص های سلامت در محلات حاشیه‌نشین، مورد مطالعاتی؛ محله شادقلی خان شهر قم، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.

۱۸- میره، محمد.(۱۳۸۴). بررسی و ساماندهی اسکان غیررسمی درشهر قم؛ مورد: شیخ آباد، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تهران.

۱۹- میرکتولی، جعفر، وطنی، علی.(۱۳۸۸).« پهنه بندی و تحلیل نواحی جرم خیز و آسیب زای سکونتگاه‌های شهری استان گلستان»، فصلنامهٔ ژئوپلیتیک، سال پنجم، شمارهٔ دوم، صص ۱۹۰- ۱۶۹.

۲۰- هزارجریبی، جعفر؛ امین صارمی، نوذر و فریبرز یوسفوندی.(۳۸۸). تحلیل نواحی جرم خیز و آسیب زای سکونتگاه‌های شهری، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال چهارم، شمارهٔ اول، صص۸۶-۷۳.

21- Calibration of a ، James (2009)،Hogg، Alison، Heppenstall، Linda، See، Khalid،Al-Ahmadi journal homepage: ،fuzzy automata model of urban dynamics in Saudi Arabia the face of ، Benche (2010)، pp 80-101 22-Arimah،www.elsevier.com/locate/eco com united ،Explaining the Prevalence of Slums in Developing Countries،urban poverty nation university.

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]

22- Cozens.p.m ، Hiller.D، Prescott، G(2000)، Crime and the design of new – build housing and country Planning، Vol62.

23- Ortega، Alvareza R.، MacGregot-Fors I.،"Dsting-off the file: A review of knowledge on urban ornithology in Latin America"، Journal of landscape and Urban Planning(2011)1-10.

24- Rashid Sabina، Faiz(2006)، Emerging Changes in Reproductive Behaviour among Married Adolescent Girls in an Urban Slum in Dhaka، Bangladesh، Reproductive Health Matters 14، www.rhmjournal.org.uk، pp. 151-159.

25- Taleshi،mostaf، (2009)،Informal Settlements and Sustainable Urban Development Case Study: Metropolis of Mashhad in Northeastern of Iran، World Applied Sciences Journal ،IDOSI PublicationsWorld Applied Sciences Journal 7 (10): 1235-1238، 2009.

[Downloaded from georesearch.ir on 2026-11-10]